Pa res, kaj boš počel potem?

Ženja Leiler

Kaj boš počel, ko prideš ven od tu
režija **Sašo Podgoršek**
koncept in scenarij **Iztok Kovač, Sašo Podgoršek**
produkcija Zavod En-knap
Slovenija, 2005, 55 min.
premiera 17. 1. 2006

film

Pri Iztoku Kovaču plesno telo nikoli ni golo, fizično telo, telo kot tako, ampak vedno socialno/kulturno zaznamovano telo. »Spozabi« se lahko šele v trenutku, ko premaga gravitacijo. To mu uspe v zadnji sekvenci Vrtoglavega ptiča *(1996), prvem od za zdaj treh plesno-filmskih projektov, ki sta jih naredila z režiserjem Sašom Podgorškom: Kovač zaniha nad 360-metrsko globino najvišjega evropskega dimnika v Trbovljah. Spremlja ga trepetajoč vzdih, ki zavezujoče zavibrira gledalčevo emotivo. To mesto je za telo, podvrženo fizikalnim zakonom, skrajna točka njegovega življenja. Meja. Onstran nje je brezčasno, ultimativno svobodno, tostran nje ima zgodovino. In samo na tej strani je mogoč tudi njegov filmski dispozitiv.*

A kot da se ne moreta soočiti s tem odgovorom, sta Kovač in Podgoršek v drugem filmu, Domu svobode *(2000), obrnila pogled: plesalce, ki poskušajo, pripeti na previsno steno, v neskončnost ponavljati trepetavi nihaj iz* Vrtoglavega ptiča*, kažeta iz trdnih tal, od spodaj navzgor. Svet tega hrepenenja je še vedno socialnozgodovinsko določen svet – zapuščena pokrajina trboveljskih revirjev –, čeprav neizprosno propada in mineva. Zato sta šla lahko v tokratnem filmu samo še globlje, v temo zapuščenih rudniških rovov, kjer se zdi, da je čas otrpnil.*

Ta svet, ki je in ga ni, se, morda paradoksalno, izkaže za čisto znotrajfilmsko »zgodbo«, ki lahko odmisli vse zunanje, vse realno: nič čudnega potem, da plesalci, ki se vse manj gibljejo, v tem brezčasnem, postzgodovinskem okolju spregovorijo. Njihova beseda ima dvojno funkcijo: prva je na ravni glasu – prisotnost zvoka, pa naj bo to klasična glasba, improvizacija, zvok, ki ga ustvarja ambient sam ali tišina, je v vseh treh filmih za gledalca tako rekoč fizična, telesna. Druga raven besede je njen pomen: dialogi so sicer absurdno beckettovski, kot da iztaknjeni iz logičnega, racionalnega, pa vendar dovolj impresivni nosilci atmosfere, ki preveva film.

Vzdušje je tokrat zaostreno tesnobno, klavstrofobično, katastrofično in – zelo sugestivno: poudarja ga seveda kamera (tudi tokrat Sven Pepeonik), ki se odpove dodajanju svetlobe: smo sredi temačno-mračnih podob, skorajda dokumentarne, realistično raskave fotografije. A če je v prejšnih filmih pogled sledil razprtemu prostoru, v katerem se lahko giblje telo, je zdaj situacija obrnjena: kamera ima veliko večjo svobodo gibanja, pa čeprav svobodo podzemeljskih rovov. Film se s tem od telesa kot nosilca gibanja dokončno obrne k samemu sebi. In prav na tej točki se odvije tudi edini dramatični moment: kamera/pogled se večkrat zažene proti črni globini rudniškega jaška, a nikoli ne prestopi meje, ki loči še vidno od grozeče teme. Vedno znova se vrača, kot bi iskala izhod, dokler ga na koncu ne najde: medtem ko plesalka mehanično našteva, kaj vse lahko človek izgubi (in izgubi lahko tudi izgubo), se v finalni vožnji zapelje ven. Edino pogled je še sposoben prestopiti mejo znotraj in zunaj, med spodaj in zgoraj. Vendar tisto, kar ga zunaj čaka, ni gibanje, ni življenje, ni »prava« svetloba, ampak opustošeni svet nekdanjega industrijskega obrata. Vse, kar kameri preostane, je to, da se ustavi, otrpne. Vprašanje, ki naslavlja film, je zato še kako pomenljivo: res, kaj pa boš počel, ko prideš ven od tu?

Podgoršek in Kovač sta kot izjemen tandem prišla do mesta, s katerega bo težko nadaljevati. Za Podgorška zato, ker je z njim prispel do filigranskega filmskega pogleda kot čistega užitka. Za Kovača zato, ker mu je film speljal (plesno) telo. A to dejstvo tesnobno sugestibilnost filma samo še stopnjuje.